

כניסה:	יציאה:	ר"ת:
19:31	20:33	21:18

עינינו הפורשה

שיעורו השבועי של מורנו המשגיח רבי מאיר ישראל שליט"א

עינים

ויבא אלקים אל בלעם לילה ויאמר לו... קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה: ויקם בלעם בבקר ויחבש אתו וילך עם שרי מואב: ויחר אף אלקים כי הולך הוא (במדבר כב, כ-כב)

והדבר צ"ב מאחר והקב"ה הסכים עמו ואמר לו 'קום לך אתם' מדוע חרה אפו כשהלך. ועוד הלא בתחילה אמר ה' 'אל תלך עמהם' ואיך חזר ואמר 'קום לך אתם' הלא 'לא איש א-ל ויכזב'. והאור החיים (שם) תירץ וז"ל 'טעם שחרה אף ה' בו. שלא אמר בבקר לשרי בלק שה' נתן לו רשות ללכת, אלא השכים בבוקר ויחבשו וגו' וילך. שזה יגיד שהליכתו מרצונו ולא הוצרך לרשיון עליון, והוא אומרו כי הולך הוא, פירושו הוא הולך ברצונו, באין רשיון ה', לזה חרה אפו בו'.

והגר"א והמלבי"ם תירצו שיש הבדל בין תיבת 'עם' שזה מורה על הליכה בדרך אחת ובעצה אחת, לבין תיבת 'את' שזה מורה שהוא טפל ואינו בעצה אחת ממש. ולפ"ז אתי שפיר, כי ה' אמר לו 'לך אתם' אבל בלעם הלך 'עם שרי מואב' ועל זה חרה אף ה'.

ויש להעיר מדברי הגמרא במסכת מכות (י.) "א"ר אלעזר מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, מן התורה דכתיב לא תלך עמהם וכתיב קום לך אתם. מן הנביאים דכתיב אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך. מן הכתובים דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן". ואם כדברי הגאונים הנ"ל לא הולך אותו הקב"ה ממש בדרך שרצה, כי הוא רצה ללכת 'עם' וה' נתן לו רשות רק ללכת אתם'.

ואולי מחמת קושיא זו רש"י בפרשתנו הביא את המקור לענין 'בדרך שאדם רוצה' מההמשך (פס' לה) "ויאמר מלאך ה' אל בלעם לך עם האנשים ואפס את הדבר אשר אדבר אליך אתו תדבר וילך בלעם עם שרי בלק". ושם כתב רש"י "לך עם האנשים - (במ"ד) בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" וכאן באמת נתן לו רשות ללכת 'עם'. ולכן דרשו שם (רבה כ"טו) "וילך בלעם עם שרי בלק מלמד שכשם שהם שמחים לקלל כך הוא שמח בעצה אחת ממש.

ועדיין קשה מדברי הגמרא במסכת מכות שלומדת זאת מפסוק 'קום לך אתם'. ויש ליישב ע"פ מה שאמרו במסכת שבת (קד.) "אמר ריש לקיש מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו" ודייקו שם שלגבי הבא ליטהר נאמר 'מסייעים' - שנותנים לו עזרה ממש. ואילו הבא ליטמא רק 'פותחין' לו את הפתח. מעתה יש לומר שבאמת ה' לא הולך את בלעם בדיוק כמו שרצה, כיון שלא הפך באיבוד רשעים שמא יחזרו בהם, רק 'פתח לו' לכן אמר לו רק 'קום לך אתם' אבל בלעם מרצונו הרע 'הלך עמהם'.

עוד יש לומר לפי מה שפירש המהרש"א (מכות י:) וז"ל "לא קאמר שמולין אותו הקב"ה, אלא מוליכין אותו והוא ע"פ מה שכתבנו בכמה מקומות, שכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם הנה הוא בורא לו מלאך לפי ענינו אם לטוב אם לרע. וע"כ אמר בדרך שאדם רוצה לילך, שהרשות בידי האדם ממנו ית' ב"ה שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אבל כפי רצונו ודעתו של אדם מוליכין אותו, אותן המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו" עכת"ד. לפי זה יש לומר שאכן הקב"ה מעולם לא נתן לו רשות לילך עמהם רק 'קום לך אתם' ואל תקלל. אבל המלאכים שנבראו מרצונו ומחשבתו, הם שהוליקוהו 'עמהם' לכן כתוב בפסוק (לה) "ויאמר לו מלאך ה' קום לך עם האנשים" הוא המלאך שנברא ממחשבתו.

ומעתה כוונת הגמרא במסכת מכות להוכיח שה' לא רצה שילך שנאמר 'אל תלך עמהם'. וגם כשנתן לו ללכת אמר 'קום לך אתם' ולא עמהם. ובכל אופן 'מוליכין אותו' בדרך שבחה, שהרי בסופו של דבר הלך וה' לא מנע ממנו ההליכה [אף שעכבו בדרך להצילו, מ"מ לא מנע ממנו לגמרי] ומי 'מוליכין' אותו, המלאכים שנבראו מכוחו כמו שנאמר 'ויאמר לו מלאך ה' לך עם האנשים'. ולכן חרה אף ה' כי עשה נגד רצונו.

ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחת והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים: ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם פר ואיל במזבח (כג, א-ב)

יש להתבונן, בפעם הראשונה שהקריבו קרבן נאמר 'ויעל בלק ובלעם פר ואיל' ואילו בפעם השניה להלן (כג, ד) נאמר 'ויקחהו שדה צפים אל ראש הפסגה ויבן שבעה מזבחת ויעל פר ואיל במזבח' ולא מפורש מי העלה. וכן בפעם השלישית להלן (כג, ג) 'ויעש בלק כאשר אמר בלעם ויעל פר ואיל במזבח'. וצ"ב. ועיין ברמב"ן שם שהסתפק על הפעם השניה, האם בלעם העלה או בלק. אבל בפעם השלישית מוכח מהפסוקים שרק בלק העלה שנאמר 'ויעש בלק כאשר אמר בלעם ויעל' משמע שמדבר על בלק. וצ"ב מדוע בלעם לא העלה.

והאחרונים [נחלת בנימין. למיסבר קראי. טעמא דקרא ועוד] תירצו ע"פ הגמרא בזבחים (קכ.) שבעל מום פוסל את הקרבן גם בבמה. ובזבחים (טז.) אמרו 'עשו קרב כמקריב' ולכן 'מום' פוסל גם באדם שמקריב. והנה אצל בני נח 'בעל מום לא פוסל רק מחוסר אבר'. ממילא בפעם הראשונה שהיה בלעם בעל מום כמ"ש 'וילך שפי' (כג, ג) מחמת שהאתון מחצה רגלו בקיר, עדיין לא נפסל להקרבת הקרבן ולכן 'ויעל בלק ובלעם' את הקרבן. אבל אחר שאמר 'מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל' (בפס' י) ואמרו חז"ל במסכת נדה (לא.) "דרש רבי אבהו מאי דכתיב מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל, מלמד שהקדוש ברוך הוא יושב וסופר את רביעיותיהם של ישראל מתי תבא טיפה שהצדיק נוצר הימנה. ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם הרשע, אמר מי שהוא טהור וקדוש ומשרתו טהורים וקדושים יציץ בדבר זה, מיד נסמית עינו דכתיב נאם הגבר שתום העיין". נמצא שבפעם השניה כשהלכו לשדה צופים (בפס' יד) כבר היה מחוסר אבר כיון שהיה 'שתום העיין' ופירש"י (כד, ג) 'עיניו נקובה ומוצאת לחוץ וחור שלה נראה' לכן נפסל להקרבה ורק בלק העלה את הקרבן. כפתור ופרח.

אלא, שיש להעיר על דבריהם מהמדרש (בראשית רבה לו) ושם מפורש שנח לא הקריב קרבן אחרי שיצא מן התיבה, כי היה בעל מום מהארי שהכישו, רק 'שם' בנו הקריב במקומו. ומוכח שאצל בן נח פוסל גם 'בעל מום' שהרי לא היה 'מחוסר אבר'?

ויש ליישב א. שנח הקריב 'על מזבח גדול שבירושלים ששם הקריב אדם הראשון' [כדאיתא במדרש רבה בראשית לד, ח] ולכן היה לזה דין של 'מזבח' ופסול אף בעל מום גם בבן נח, משא"כ בלעם הקריב בבמה [כן תירץ בספר חילך לאוריתא]. ב. יש לומר בס"ד שבאמת 'בעל מום' פוסל גם בבן נח, אבל איתא בגמרא (בכורות מ.) 'נשבר עצם ידו או עצם רגלו הוי מום' רק כשניכר המום מחמת מלאכה כגון בשעת הליכה, אבל אם לא ניכר, לא חשיב מום. והסביר ה'צפנת פענח' שלכן נאמר בבלעם 'וילך שפי' ופירש"י הולך בנחת. והענין שלא יהיה ניכר המום שהוא חגיר בעת ההליכה. מעתה שפיר לא נפסל בלעם בפעם הראשונה אפילו שהיה 'חגיר ברגלו' כיון שלא ניכר, שהרי הלך שפי. אבל אחר שנסמית עינו ופירש"י 'חור שלה נראה' חשיב בעל מום ונפסל להקריב, לכן רק בלק הקריב לבדו. ג. עוד עיין בספר יקרא דאוריתא' דברים נפלאים והביא לתרץ עוד ע"פ מש"כ 'רבינו בחיי' (כד, א) שגם בפעם הראשונה 'בלעם שחט ובלק זרק הדם' ובעל מום לא פוסל בשחיטה כיון שכשרה בזר.

ויאמר בלק אל בלעם מה עשית לי לקב אויבי לקחתך והנה ברכת ברך (במדבר כג, יא)

כתב החתם סופר (תורת משה) "שמעתי בשם גאון קדוש אחד [י"א שהכוונה למחוטנו הגאון רעק"א, ו"א אביו של ה'פרי מגדים'] לבאר הפסוק ע"פ מה דאיתא ב'חסד לאברהם' [סבו של החיד"א] כי בשנה פשוטה יש שנ"ד ימים [354 לפי ימות הלבנה] מתוכם רכ"ב ימים [222 יום] שאומרים בהם תחנון והמה ימי הדין [וזה החשבון: 12 ימי ראש חודש, 6 ימי ב' דר"ח, יום ב' דר"ה, ט' תשרי עד כ"ט תשרי - 21 יום, ח' ימי תנוכה בלי ר"ח שכבר חשבנו, הרי 7 יום, ט"ו בשבט, י"ד וט"ו אדר - פורים, ב' ניסן עד כ"ט ניסן הרי 28 יום, פסח שני ב"ד אייר, ל"ג בעומר, ב' סיון עד י"ב סיון 11 יום, ט' באב 'קרא עלי מועד' ט"ו באב, ביחד 92 יום נוסף 39 שבתות, כיון שחלק מהשבתות נכללו בחשבון המועדים והחגים שכבר חישובנו, בסה"כ 222. עיין בספר 'זמני ראובן' עמ' קצ"ד. ועוד עיין בשו"ת 'באר אליהו' או"ח סימן ע"ב 'חשבון הימים בדיקוק]. וקל"ב ימים אין אומרים בהם תחנון והם ימי רחמים ורצון. והנה אמחז"ל (סנהדרין) כל בישא שיכולין לכיון בבלעם ובלק יכולין לחשוב ולחשווד אותם ומברכתו של אותו רשע ניכר מה היה לבבו לקלל ההיפך מהברכה.

ועפ"ז יש לומר שבלק רצה שקל"ב ימים שהם ימי רחמים ורצון יקלל להשליט בהם חלילה מדת הדין ורכ"ב ימים יניחם כמות שהם. אבל הקב"ה היפך הקללה לברכה והיה מברך הרכ"ב ימים שגם הם יהיו ימי רחמים ורצון וקל"ב ימים ימי רצון הניח כמו שהם. וזה שאמר הפסוק "לקב אויבי לקחתך" - "לקב" בגמטריא קל"ב לקחתך, בשביל שתהפוך אותם לימי דין. ועתה "ברכת ברך" גם את הרכ"ב ימי דין הפך להם ה' לימי רחמים, ולימי דינא רפיא כמבואר בספרים הקדושים "עכת"ד.

וזה מתאים עם מה שנאמר על בלעם 'יודע דעת עליך' ופירש"י שהיה יודע לכיון את השעה שה' כועס (כג,ה) שכל כוחו היה לדעת מהם ימי דין ומהם ימי רחמים, וחשבם לקללם שכל ימיהם יהיו ימי הדין. והוסיף בספר 'להורות נתן' כמה פרפראות בזה: א. זה שנאמר בתחילת דרכו של בלעם 'הוא רכב על אתונו' שבלעם בא בכח 'רכב' ימי הדין לקלל את ישראל. ב. בפסוק (כב,ד) נאמר 'ובלק מלך למואב בעת ההיא' ופירש"י "בעת ההוא - לא היה ראוי למלכות, מנסיכי מדין היה, וכיון שמת סיחון מנוהו עליהם לצורך שעה". ולא ביאר למה בחרו דווקא את בלק ומהו 'צורך שעה'. אך לפי הנ"ל א"ש כיון שרצו להפוך את הקל"ב ימי רחמים של ישראל לימי דין, לכן לקחו את 'בלק' כמנין 132 ימי דין וזהו צורך 'שעה' שרצו להפוך את השעה והזמן של רחמים, לדין. ג. לכן האתון אומרת לבלעם 'למה זה הכייתי שלש רגלים' (כב,כח) ופירש"י "רמז לו, אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה" ומדוע הזכיר דווקא ענין זה. אלא בא לומר לבלעם, עם ישראל שולט על הזמן ועל הימים האלו מכח 'שלש רגלים' ולכן הם ימי רחמים, ממילא לא תוכל להם. ואדרבה ה' הפך את הרכ"ב ימי דין שאומרים בהם תחנון ל'ברך' - ברכה ואף בהם לא שלט כעס וחרון. הפלא ופלא.

ובספר 'מגלה עמוקות' (ואתחנן אופן ל"ה ואופן קמ"ח) הוסיף רמז 'בלעם' במילוי ב"ת, למ"ד, ע"ן, מ"ם. עולה כמנין תרצ"ו [696] בגימטריא 'רפה וקשה' שרצה להפוך את דינא רפיא לדינא קשיא. ועל זה התפלל משה "ידעת ב-צרו"ת [כמנין בלעם במילוי 696] נפשי ולא הסגרתני ביד אויב [בלעם]."

ויען בלעם ויאמר וגו' לא אוכל לעבור את פי ה' אלקי לעשות קטנה או גדולה (שם כב, יח)

בספר 'קול אליהו' [להגר"א] הקשה, ויש לדקדק אם קטנה לא יוכל לעשות, מכל שכן גדולה לא יוכל לעשות, ולכאורה התבות או גדולה מיותרות, אמנם יבואר על פי דרשתם במדרש פליאה על הפסוק "וישם ה' דבר בפי בלעם" חד אמר חכה הדא הוא דכתיב מה אקוב וגו', וחד אמר רסן הדא הוא דכתיב מה אזעום לא זעם אל".

והנה לכאורה דברי המדרש הללו הם סתומים מאוד, אמנם יבואר הדנה החילוק בין רסן לחכה הוא, דחכה הוא מחט כפוף שנכנס בלשון הדג ודוקרו שלא יוכל להוציאו לחוץ. ורסן הוא להיפך שלוחץ את שפתי הבהמה דוחק עצום עד שמתוך הלחץ זו הדחק מוציאה לשונה לחוץ, וי"ל דשני התנאים לא פליגי, מר אמר חדא ומר אמר חדא. כי באמת לשניהם הוצרך, פעם לחכה לעצור לשונו בתוכו, ופעם לרסן להוציא לשונו לחוץ לדבר יותר... והנה ידוע דשם אלקים מורה על דין ותחילתו דהיינו "אל" הוא שם מדת החסד [כמ"ש הכתוב חסד אל כל היום], והשם הוי"ה הוא רחמים, ותחילתו דהיינו י"ה מורה על דין [כמ"ש הכתוב אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה].

והנה בלעם, רצה תמיד לעורר הדין על ישראל בהזכירו עליהם שמות המורים על דין, אבל הקב"ה החפץ חסד ברחמיו, שם דבר בפיו. בעת שרצה לקללם, שלא יוכל להזכיר עליהם שמות הדין רק שמות הרחמים, והיינו כשהחל להוציא מפיו השם אלקים שהוא דין, אזי שם בפיו 'חכה' לדקור בלשונו, שלא יוכל לגמור כל השם, רק התחלתו דהיינו שם אל שהוא חסד. וכשהיה רוצה להזכיר עליהם השם י"ה שהוא ג"כ דין, אז שם 'רסן' בפיו להכריחו להוציא לשונו ולגמור את כל שם הוי"ה שהוא רחמים. וזהו שאמר מה אקוב לא קבה אל, פ"י איך אקוב אם זה השם אל אינו על הקללה ודין, כי אם על חסד, דהיינו ע"י החכה אין ביכולתי לגמור השם אלקים, ומה אזעום לא זעם הוי"ה, ר"ל איך אזעם אם זה השם של הוי"ה איננו מורה על זעם ורוגז, דהיינו ע"י הרסן אנכי מוכרח להזכיר רק השם הוי"ה, ואין ביכולתי להוציא מפיו רק שתי שמות הללו חסד ורחמים, וז"ש הלא את אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר.

והשתא יבואר הפסוק הנ"ל שהתחלנו בו, אם יתן לי בלק וכו' לא אוכל לעבור את פי ה' אלקי, ר"ל שהם שמות רחמים ודין, לעשות קטנה ר"ל דהיינו משם הוי"ה לקצר באותיות ולומר רק השם י"ה, או גדולה דהיינו לומר השם אלקים, דכשאנכי מתחיל בשם אלקים לא אוכל לגמרו ולהגדילו, כי החכה והרסן עומדים לשטן נגדי, ומכריחים אותי פעם להאריך ופעם לקצר, היינו להקטין ולהגדיל.

מזסר

ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' אלהי וכו' (כב, יח)

אמרו במסכת אבות מי שיש בו נפש רחבה הרי הוא מתלמידיו של בלעם הרשע ופי' רש"י שם שהדבר נלמד מפסו' זה שאמר בלעם אם יתן לי מלא ביתו כסף וזהב מדבריו אנו מבינים ששם עינו וליבו לחמוד את כל כספו וזהבו של בלק.

ויש להקשות טובא מהמשנה באבות פ"ו (מ"ט) אמר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד, ונתן לי שלום, והחזרתני לו שלום. אמר לי, רבי, מאיזה מקום אתה. אמרתי לו, מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני. אמר לי, רבי, רצונך שתדור עמנו במקומנו, ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות. אמרתי לו, בני, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה. ולא עוד, אלא שבעשתי פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר (משלי ו) בהתהלךך תנחה אתך, בשכבך תשמר עליך, והקיצות היא תשיחך. בהתהלךך תנחה אתך, בעולם הזה, בשכבך תשמר עליך, בקבר, והקיצות היא תשיחך, לעולם הבא. וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל (תהלים קיט), טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף. ולכא' גם ריב"ק נפשו רחבה שדיבר על כל כסף וזהב שבעולם ומאי שנא מבלעם.

ויש לתרץ א. אצל בלעם שרי מואב לא הציעו לו כסף וזהב כלל אלא כבוד שנא' כבוד אכבדך מאוד והוא משיב אפי' יתנו לי כסף וזהב מוכח שמה שמעניין אותו זה רק כסף. ואילו אצל ריב"ק אמר לו המציע ואני נותן לך אלף אלפים דינרי זהב לכן השיבו באותו מטבע לשון שאפי' אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם לא אלך לדור עימכם. ב. בלעם אמר אפי' יתנו לי מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל מ' אבל אני רוצה מאוד כסף וזהב רק לא יכול יש לי מניעה אבל ריב"ק אמר איני דר אלא במקום תורה מ' איני רוצה לדור עימכם. ג. בלעם אמר מלא ביתו כסף וזהב שזה ממון קצוב ושייך להשיגו אבל ריב"ק אמר כל כסף וזהב שבעולם זהו ודאי לשון גוזמא ולא שייך כלל וודאי שלא חמד דבר זה. ד. נראה לומר בסיעתא דשמיא שלכן ריב"ק סיים את דבריו בפסו' של דוד המלך ע"ה שאמר טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף וכך דוד המלך מבטא את ערכה וחשיבותה של התורה ולכן גם הוא השתמש באותה לשון לבטא ערכה וחשיבותה של התורה.

והמתבונן במשנה יראה שאותו אדם פגע בריב"ק כשהיה מהלך בדרך. ללמדך! שאם לא היה מהלך בדרך אלא היה יושב בבית המדרש ולא יוצא לרחובה של עיר לא היה פוגע בו אותו אדם ומטרידו בלימודו.

לעדכונים, להארות והערות: 053-315-78-38/054-696-38-59

להצלחת הנדיב הנכבד
ה"ה **יעקב פרץ** הי"ו
בורא עולם בקניין ישרים הבנין
ויזכו לבנות בית נאמן

